

МАДАНИЯТЛАРАРО КОММУНИКАЦИЯ ВА МИЛЛИЙ ЎЗ-ЎЗИНИ АНГЛАШ ФЕНОМЕНИ

З. Н. Бобошев

Тошкент давлат транспорт университети ўқитувчиси

АННОТАЦИЯ

Мақолада Маданиятлараро коммуникация феномени сифатида этномаданий туризм дунёни билиш усули бўлиб, унинг асосий мақсади муайян ҳудудда яшаб ўтган ёки ҳозир яшаётган у ёки бу халқ (этнос) ҳаётидагимаданият, архитектура, этномаданий объектни ўрганиш, ўзлаштиришда намоён бўлади. Этномаданий туризм минтақанинг маданий меросини билиш шаклидир.

Калит сўзлар Этномаданий, архитектура, таълим ва тарбия, ёш авлод, баркамоллик, феномен. этник

КИРИШ

Маданиятлараро коммуникация феномени сифатида этномаданий туризм дунёни билиш усули бўлиб, унинг асосий мақсади муайян ҳудудда яшаб ўтган ёки ҳозир яшаётган у ёки бу халқ (этнос) ҳаётидагимаданият, архитектура, этномаданий объектни ўрганиш, ўзлаштиришда намоён бўлади. Этномаданий туризм минтақанинг маданий меросини билиш шаклидир.

Туризм мамлакат иқтисодиётининг устувор тармоқларидан бири сифатида тан олинган ва у Ўзбекистоннинг туристик анъаналари; минтақа тарихи; минтақа аҳолисининг полиэтниклиги; этномаданий объектларнинг мавжудлиги мамлакатимизда этномаданий туризмни маданиятлараро коммуникация воситаси сифатида ривожлантириш омили эканлигидан далолат беради. Бизнинг фикримизча, коммуникация феномени сифатида этномаданий туризмни ташкил қилишнинг асосий шarti – туристик хизматларни ишлаб чиқариш учун фойдаланиладиган ва экскурсия туризмига бўлган эҳтиёжни қондириш, ижтимоий-маданий бойликларнинг бир қисми бўлган этномаданий объектларни ҳимоя қилишдир.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Этномаданий туризмнинг объекти анъанавий кундалик маданият, одамларнинг турмуш тарзини ҳам намоён этади. Моддий этномаданий объектлар кўпинча тарих ва

архитектура ёдгорликлари бўлиб, улардан туристик ресурслар сифатида фойдаланиш ва объектнинг таъсирчанлик нормаларига риоя қилиш муҳим аҳамият касб этади. Шу нуқтаи назардан, этномаданий туризм замонавий фаннинг тадқиқот объекти бўла олади. Айниқса, бугунги кунда этномаданий сайтлардаги маълумотларни кузатиб бориш, чунки диний догмаларга мойиллик ёки миллатчилик ғояларини тарғиб қилишдан сақланиш учун сайёҳларга бериладиган маълумотлар фақат илмий тасдиқланган далилларга асосланган бўлиши керак.

Бизнинг фикримизча, туризмнинг ушбу йўналишини ривожлантириш Ўзбекистон аҳолиси учун бир қатор таълим хизматларини тақдим этади. Бунда туристлар Ўзбекистонда истиқомат қилаётган этник гуруҳларнинг маданияти ва урф-одатлари билан танишиш, уларнинг ҳаракатлари тўғрисида тушунчага эга бўлиши, миллий менталитетни чуқурроқ билиб олиш имкониятидир. Бу турдаги хизматларнинг индивидуал истеъмолчилари ёшлар бўлиб, уларнинг болалигидаёқ маданий макондаги мулоқоти ташкил этилади.

Этномаданий туризм туризмнинг элита тури бўлиб, у “турист маданияти” шакллантиришни тақозо этади, бу миллий маданиятнинг тикланиши ва ривожланишининг омили сифатида намоён бўлади. Зеро, бу жараёнда бир томондан унутилган анъанавий қадриятлар, хунармандчилик мактаби қайта яратилса, иккинчи томондан, тил, маросимлар оммалаштирилмоқда. Шундай қилиб, этномаданий туризм ўтмишдаги тарихий ва маданий меросни сақлаш, кўпайтириш ва келажак авлодларга етказиш ғоясига ҳам асосланади.

Ҳозирги даврда этномаданий туризмни ривожлантириш давлат сиёсатининг устувор йўналиши бўлиб, туристик фаолиятни бошқариш тизимини такомиллаштиришни талаб қилмоқда. Чунки амалий ҳаёт хусусий сектор реклама фаолиятини самарали мувофиқлаштирмаганлиги, миллий этномаданий туризм маҳсулотига халқаро бозорда рақобатлашишда ёрдам бера олмаслигидан далолат бермоқда. Шунингдек, бу минтақанинг этномаданий туризм учун қулай образини ҳам шакллантира олмайди. Этномаданий туризм ҳар хил шаклларда намоён бўлади, унинг ҳудуд, моддий ёки маънавий объектлар, этномаданий туризмни ташкил этиш билан шуғулланадиган хўжалик юритувчи субъектлар фаолияти муҳим аҳамиятга эга. Бунга эришиш учун Ўзбекистонда халқаро тажрибани ўрганиш лозим. Масалан, ҳозирги даврда дунё шаҳарларида энг кенг тарқалган шаклларида бири музейлардир. Демак этномаданий музейлар, очик осмон остидаги музейлар, этномаданий пунктларни ривожлантириш тақозо этилади.

Этномаданий музейлар - бу айрим этник гуруҳлар

маданияти, ижтимоий тузилиши, эътиқоди, урф-одатлари, анъанавий санъатини намоёниш этишни кўзда тутди. Бунда очик осмон остидаги музейлар алоҳида ўрин тутди. ЮНЕСКО Халқаро Кенгашининг таърифига кўра, “саноатгача бўлган давр намуналаридан ташкил топган, ҳар доим тегишли давр мебеллари ва буюмлари билан жиҳозланган, халқ ижодиёти жамоаларининг кириши учун очик майдон, ресторан олишингиз мумкин бўлган умумий кузатув учун очик бинолар, миллий овқатлар ва бошқалар тўпламидир”. Шу боис, XX аср бошларида хориж мамлакатларида очик осмон остидаги музейларга алоҳида эътибор қаратила бошланди. Ҳозирги даврда эса, дунё бўйича очик осмон остидаги музейлар кенг ривожланмоқда, чунки бу музейлар янги 3D технологияларига асосланган. Афинада биргина археология музейи, Нурсултондаги миллий музей, Санкт-Петербургдаги Эрмитаж музейи ҳудуди 5 минг квадрат метрниташкил этади. Афина музейидаги археология музейи экспонатлари энг майда тошларда йирик ҳайкалларнинг асл кўринишида сақланган, Санкт Питербург музейи инсон тафаккуридаги жозибдорликни намоён қилади. 26 км ҳудудда жойлашган Хивадаги Ичан Қаъла, Туркиядаги Кападоки шаҳри, Озарбойжон давлати Боку шаҳридаги Эски шаҳар эса очик осмон остидаги мезейнинг ўзига хос хусусияти ерли аҳолининг унда яшаётгани ва бу музейларда маҳаллий халқнинг табиий кундалик ҳаётидан далолат беради. Масалан, Артур Хатселусга филология факультетида швед тили шеваларини ўрганиб, мамлакат бўйлаб саёҳат қилган. Дастлаб у Марказий Швеция қишлоқлари - Диларн ва Дания ҳудудларига саёҳат қилган, халқ меъморчилигини ўрганган. У миллий руҳни ифодаловчи материалларни миллий музейда намоёниш этмасдан, барча экспонатларни Дюарден оролидаги баландликда очик осмон остида жойлаштиришга қарор қилган. Демак, 1891 йил очик осмон остидаги музейлар пайдо бўлган йил сифатида тан олинган. XVII асрда бу баландликда ҳимоя истехкомлар бўлган ва кейинчалик улар йўқ қилинган, шунинг учун у қадимдан “скансен” (швед капкепидаги хандак) деб номланган. Ҳозирги даврда Артур Хатселус ташкил этган очик осмон остидаги музейушбу турдаги бошқа музейлар учун дастлабки тажриба бўлди.

Европа давлатларидаги очик осмон остидаги музейлар МДХ мамлакатларидан анча фарқ қилади ва сон жиҳатдан ҳам кўпчиликни ташкил этади. Масалан, Россияда (Европа) 14 та очик музей, Украинада – 28 та, Эстонияда – 4 та, Латвияда - 8 та бўлса, Финляндияда – 229 та, Норвегияда – 395 та, Швецияда – 1162 тадан иборат. Бунинг сабаби шундаки, ҳозирги кунда очик осмон остидаги музейлар туризм саноатининг ажралмас қисми ҳисобланади. Бундай

музейларга ташриф буюрувчиларнинг аксарияти, уларни кўнгил очиш соҳасига тегишли деб билади. Очiq осмон остидаги музейларда кўпроқ анъанавий музейларга хос бўлмаган мулоқот қилиш имкониятлари мавжуд. Ўтмишдаги ютуқлар ҳақида гапирганда, улар жамиятнинг ҳозирги ҳолатини яхшироқ тушунишга, тафаккурнинг яхшиланишига ва келажак учун янада аниқ истиқболларни белгилашга имкон беради. Очiq осмон остидаги музейлар тез ўзгариб бормоқда.

Бизнинг фикримизча, туризмни ривожлантиришга йўналтирилган анъанавий вазифаларнинг аҳамиятини англаган ҳолда ва уларнинг ечимидан воз кечмаслик билан бирга, уларнинг аксарияти ўзларининг олдиларига янги мақсад қўймоқда ва бизнинг давримиз эҳтиёжлари ва манфаатларига яхшироқ жавоб берадиган ноанъанавий шаклда тикланишда намоён бўлади.

Этномаданий туризмнинг ривожланиш жараёни турли даврларда даврнинг руҳи таъсирида янгиланиб боради, лекин анъаналари сақланиб қолади. Этномаданий туризмнинг кўринишлари турлича бўлиб, уларнинг айримларини таҳлил этамиз:

1. Маҳаллий мумтоз туризм сўнгги ўн йилликларда Шимолий Америкадаги ҳиндулар, Австралиядаги маҳаллий австралияликлар, Океанияда полинезияликлар ва меланезияликлар, Шимолий Европада Сами жамоаларида қайта тикланмоқда. Масалан, ҳозирги давр адабиётларида Америка тарихи 1492 йилда Христофор Колумбнинг биринчи марта Таиго оролларига саёҳати билан бошланган, деган маълумотлар мавжуд. Дастлаб, Испания ва кейин Англия мустамлақаси даврида ерли аҳоли қириб ташланганлиги ва ҳозирги даврда ҳиндулар йўқлиги ҳақидаги маълумотлар ҳам бисёр, лекин энг янги Америка тарихида ҳиндулар борлиги ва улар ўзларини Таиго қабиласи вакиллари экани билан ғурурланишини таъкидлайди ва шу боис, улар ўз аجدодлари урф-одатларини қайта тиклаб, бу орқали этномаданий туризмни ривожлантирмоқдалар. Бу эса этномаданий туризмнинг мумтознамунасиридир.

2. Антропологик туризм этномаданий туризмнинг йўналишларидан бири сифатида йўқолиб кетган этник жамоаларнинг маданиятини ўрганишни, замонавий маданият билан танишиш мақсадида аввалги яшаш жойларида бўлган мамлакатларга ташриф буюришни, шунингдек, йўқолиб кетиш хавфи остида бўлган халқлар ва кичик халқларнинг ихчам яшаш жойларини зиёрат қилишни ўз ичига олади. Йўқолган жамоаларни ўрганишнинг ёрқин намуналари Перлар, Инклар маданияти, Скифлар маданияти билан танишиш учун экскурсиялар бўлиши мумкин. Йўқолиб кетиш хавфи остида бўлган қарайтларга машҳур

экскурсияларни шу жумлага киритиш мумкин.

3. Генеалогик туризм қариндошларини топишга мўлжалланган. Масалан, 1992 йилда Биринчи Президент И.Каримовнинг ташаббуси билан Захириддин Муҳаммад Бобур изидан номли ташкил этилган илмий экспедиция Ўзбекистондаги генеалогик туризмни ривожлантириш йўлидаги дастлабки қадамдир. 2021 йилда эса, Ўзбекистонга Имом Бухорий авлодларининг ташрифи режалаштирилган. 2008 йилда Россияга Николай подшонинг авлодлари Романовлар сулоласининг ташрифи ҳам шулар жумласидандир. Бу давлат сиёсати даражасида ривожлантиришнинг аҳамиятидан далолат беради.

4. Цивилизация элементлари етиб бормаган дунёнинг чекка бурчакларигача саёҳат жаилоо туризмидир. 1990-йилларнинг охирларида Қирғизистонда бошланган бу туризм шаклида баланд тоғларда яшовчи чўпоннинг уйида яшаш ва уларнинг турмуш тарзини ўрганиш назарда тутилади. Ҳозирги кунда ҳам жаилоотуризм Қирғизистонда туризмнинг муҳим соҳаларидан биридир. Иссиқ кўл қирғоғида энг машҳур сайёҳлик маршрутлари эса, сайёҳларни кўчманчи халқ маданияти, миллий ўйинлари билан таништиради, от миниш, алакиизм ва ширдаклар - миллий қирғиз гиламларини тўқишни ўргатади. Швейцария, Германия, Буюк Британия ва Россия сайёҳлари жаилоо туризмга қизиқади. Таълим, экстремал, экологик туризм ҳам этномаданий туризмнинг шаклларида биридир. Ҳозирги вақтда унинг ривожланиши жуда тез суръатларда давом этмоқда. Шу муносабат билан этномаданий туризмнинг янгидан янги турларининг пайдо бўлиши мумкин.

Бизнинг фикримизча, этномаданий туризмурбанизация ва технологик тараққиёт таъсирида бўлган деярли барча мамлакатларда кенг тарқалган. Бу туризмда миллий менталитетга, унинг аждодлари қандай яшаганлигини билиш истаги устуворлик қилади. Туроператорлар этник туризмда сайёҳлар учун қизиқарли ҳудудларга таклиф этиш билан бирга унинг тарихини сайёҳларга юқори малакали гидлар ҳамроҳлик қилишини таъминлашга ҳаракат қилади. Кўпгина давлатларда ўтган йиллар ва асрлардаги қишлоқ ва шаҳар муҳити максимал реализм билан қайта тикланадиган очиқ осмон остидаги музейлар мавжуд. Масалан, Германиянинг Мозель шаҳрида тоғнинг баланд чўққисида қурилган қасрда ҳозирги кунда ҳам уларнинг авлодлари яшашда давом этмоқда. Улар қасрнинг бир қисмини очиқ осмон остидаги хусусий музейга айлантириб, бир томондан даромад олмоқда, иккинчи томондан аждодлари ҳақида дунё сайёҳларига маълумот етказмоқда.

Бизнинг фикримизча, инсониятнинг узок тарихи давомида диний, сиёсий, ҳарбий, иқтисодий ва бошқа

сабаблар туфайли аҳоли бир ҳудуддан иккинчи ҳудудга кўчган. Айниқса, XIX асрда Ирландия, Буюк Британия, Германия аҳолисининг АҚШга, Норвегия аҳолисининг Исландияга кўчиши, фуқаролар уруши оқибатида Россия ва Украинага, Хитой аҳолисининг АҚШга иммиграцияси эътиборга молик. Ҳар йили миллионлаб этник сайёҳлар бу ва бошқа мамлакатларга ўз илдизларини излаш учун ташриф буюради. Ўтмишда иммигрантлар оқими кўп келган мамлакатлар - АҚШ, Канада, Австралия, Исроил, қисман Лотин Америкаси давлатлари сайёҳлик транспортининг етакчи донорлари ҳисобланади. Замонавий этномаданий туризмда халқларнинг урф-одатлари ва турмуш тарзини сақлайдиган мавжуд аҳоли пунктлари жойларига экскурсияларни киритиш мумкин.

XX аср бошидаги инқилоб Россия зиёлиларининг Европага иммиграцияси таъсир этган. XXI асрда уларнинг авлодлари генеалогик туризм йўли билан бу мамлакатларга бормоқда. Шунингдек, ҳозирги кунда Мисрда бадавийлар қишлоғига саёҳат қилиш жуда машҳур. Ушбу экскурсия чўл бўйлаб саёҳат қилиш билан бошланади. Бундан ташқари, йўриқнома туристларни бадавий ҳаётининг ўзига хос хусусиятлари билан таништиради. Сайёҳлар қамиш кулбаларда турмуш тарзини ўрганадилар, чўл ҳаётига мослашишга ҳаракат қиладилар.

Бизнинг фикримизча, сўнгги бир неча асрлар давомида бу одамларнинг турмуш тарзи умуман ўзгармаган. Сайёҳлар бадавийларнинг кичик ҳайвонот боғи, ошхонаси ва маросимлари билан танишишлари мумкин. Кечкурун сайёҳлар учун рақслар, тўй маросимлари ва ёнғин намоиши билан махсус шоу ташкил этилади. Бундай экскурсия сайёҳлар учун ўлжа сифатида ихтиро қилинган, аммо ҳар доим дам олувчиларга завқ бағишлайди. Шунингдек, Африка этник гуруҳларнинг уйи ҳисоблангани учун ҳар доим сайёҳларнинг диққат марказида бўлган. Намибия, Замбиянинг қабилалари ўз маданиятини бутун дунёга намоиш этиш учун замонавий жамият учун ўз эшикларини очган ва ҳатто сайёҳларни ўзларининг кундалик ҳаётларида иштирок этишга таклиф қилган. Яшаш учун дам олувчиларга барча қулайликларга эга шинам меҳмонхоналар эмас, балки маҳаллий аҳолининг кулбалари таклиф этилади. Шундай қилиб, сайёҳлар бир неча кун давомида ибтидоий шароитда яшашга мослашиши мумкин. Шубҳасиз, бу яшаш шароитлари ва қабила ичида ҳукмронлик қилаётган атмосфера инсонга ҳеч қачон бўлмаганидек, қадимийлик билан, ўтмиш билан яқин алоқада бўлишига ёрдам беради.

Лотин Америкасининг Перу мамлакатига маҳаллий аҳолиси - ҳиндулар ҳаёти билан танишиш учун ташриф

буюраётган сайёҳлар ҳаёти яна бир ёрқин мисолдир. Бу экскурсия бир пайтнинг ўзида экологик туризмнинг ривожланишига ҳам таъсир этади. Мачу Писчу харобалари ва Инкнинг қадимий пойтахти Кускога ташкил этиладиган экскурсиялар бутун сайёрадаги қадимги цивилизациялар билан танишиш имконини беради. Ушбу цивилизациянинг вужудга келиши ва ривожланиш босқичлари борасидаги тадқиқотлар ҳам уларнинг улуғворлиги ҳақида маълумотлар беради. Бу каби этномаданий туризмнинг намуналари Европада ҳам кузатиш мумкин. Финляндияда финларнинг бэлме давридаги ҳаёти, таомлари, қиёфаси ва уйларидаги маиший ҳаётини, оддий ишчи ёки деҳқоннинг турмуш тарзи қандай эканини билишни истаган сайёҳлар ташриф буюради. Юнон оролларида халқнинг ҳаёти ва урф-одатлари ҳақида ҳикоя қилувчи жуда машҳур экскурсиялар мавжуд. Масалан, Крит оролида денгиз сатҳидан 740 метр баландликда Ида тоғлари ёнбағирда жойлашган Аноиа қишлоғи аҳолиси ханузгача қадимий юнон шеvasида гаплашадилар ва бу қадимги юнон маданиятини билиш имкониятидир. Қишлоқ аҳолиси тайёрлайдиган таомлар қадимги рецептларга асосланади. Сайёҳлар эчки соғиш, қўйларни қирқашга таклиф этиладилар. Куннинг охирида дам олиш билан кечки овқат Крит меҳмонларининг энг яхши анъаналарида миллий қўшиқлар ва рақслар билан тақдим этилади. Бугунги кунда сайёҳлар учун ўхшаш ўйин-кулгилар Европанинг кўплаб қишлоқ аҳоли пунктларида мавжуд. Уларда сайёҳлар ҳар куни машҳур туристик жойларда ўтказиладиган ёрқин, ранг-баранг театрлаштирилган шоуларнинг иштирокчиларига айланади.

Шубҳасиз, ҳар бир сайёҳ маҳаллий ёдгорликларни, масалан каштачилик, ҳунармандчилик, маҳаллий ошхона ва бошқалар анжомларни сотиб олади, бу эса, қўшимча даромад манбаи ҳисобланади. Аммо, маданий алмашинув бу жараённинг муҳим хусусияти бўлиб, унда ўтмиш маданияти замонавий маданиятга уйғунлашади.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Бизнинг фикримизча, этномаданий туризмнинг бу шакллари таълим саёҳатига ҳам таъсир этади. Унда таълим субъекти - ушбу ҳудудда яшаган одамлар, этносларнинг моддий ва маънавий мероси, хусусан меъморчилиги, маданияти, анъаналари ва урф-одати билан танишиш учун объектга ташриф буюришдан иборат. Бу анъанавий маданиятларнинг хусусиятларини сақлаб қолган уюшган этник аҳоли пунктларига ташриф буюришни, шунингдек, халқ ҳаёти музейлари билан танишади. Зеро, дунёни билиш инсоннинг ўзини ўзи англаши, ўзининг этник

илдизларини излаш ва ўрганиш истагини қондиради. Бундай билимларнинг натижалари ўзига хос маданий анъаналарига эга бўлган бутун тарихий даврга дахлдорлигини ҳис қилишга имкон беради. Бошқа халқларнинг маданияти ва уларнинг этник хусусиятлари билан танишиш яхлит кўп қиррали дунёнинг ўзига хослигини билиш ва унинг баъзи элементларини ўзлаштиришни тақозо қилади. Бизнинг фикримизча, этник туризм турли халқлар вакиллари ўртасида яқин алоқалар ва алмашинувини ривожлантиришга, ўз маданиятини жаҳон меросига киритишга ёрдам беради.

Бизнинг фикримизча, этномаданий туризмнинг мустақил ва яхлит коммуникация воситаси сифатидаги аҳамияти туристик ресурсларнинг ўзига хослиги, иштирокчиларининг мотивацияси, ходимлар ва менежментга қўйиладиган малака талаблари тан олиш билан тасдиқланади. Этномаданий туризм этник маданият намоён бўлишининг минтақавий ва маҳаллий жиҳатларини ўрганиш узок тарихга эга бўлган этник гуруҳларнинг урф-одатларига таъсир қилиш ва ҳаёт тажрибасидан фойдаланишнинг ўзига хос хусусиятларини аниқлаш ва оммалаштириш, маданий маргинал гуруҳларнинг дунёқараши учун кенг имкониятлар яратади.

Бизнинг фикримизча, этник маданий ҳодисаларнинг маълум бир тўплами мазмунини тўлиқ ва аниқ очиб берадиган стандарт таърифларни ишлаб чиқиш ва муомалага киритишга ҳам профессионал ташкилотчилар эҳтиёжлари учун, ҳам тегишли фирмалар мижозлари учун катта эътибор берилиши керак. Этномаданий туризм - тижорат саёҳатининг ривожланишига таъсир этади ва айни пайтда этномаданий туризм тез ривожланишни талаб қилади ҳамда туристик ташкилотчиларнинг касбий фаолияти назарияси ва амалиёти бўйича аниқроқ илмий тадқиқотларни амалга ошириш зарурати ортади. Бу жараёндаги суствашилик миллий этномаданий туризмнинг саноати имиджига салбий таъсир қилади. Потенциал мижозларга хизмат кўрсатиш учун этномаданий туризм ташкилотчиларининг ижтимоий масъулиятини оширилиши туризм саноатининг иқтисодий барқарорлиги омили бўлади.

ХУЛОСА

Хулоса сифатида шуни таъкидлаш лозимки, Ўзбекистонда этномаданий туризмни ташкил қилиш учун энг аввало асосий минтақаларни аниқлаш, этник гуруҳларнинг ихчам яшаш жойларини жиҳозлаш, этномаданий объектлар жойлашган ҳудудларда турли фестиваллар ташкил қилиш мақсадга мувофиқ. Масалан, Бухорода этномаданий туризмни ривожлантириш ҳудуди сифатида жуда қулай, унда

миллатлараро ҳурматни шакллантириш, ватанпарварлик, она юртга муҳаббат, ўтмишга ҳурмат билан қарашларни тарбиялаш, аҳолининг интеллектуал савиясини ошириш, миллий маданиятлар, миллий кўникмалар, исм, урф-одатлар, маросимларни тиклашга ёрдам бериш, ҳар қандай этник гуруҳ учун хос бўлган анъанавий меъморчилик ёдгорликларини бузилмаган шаклда сақлаш, анъанавий туризм фаолиятини кенгайтириш, кўшимча иш ўринларини яратиш, минтақадаги мавсумий ҳодисаларни юмшатишга алоҳида эътибор қаратиш мақсадга мувофиқ.

REFERENCES

1. Ш.Мирзиёев. Ўзбекистон Республикаси Мустақиллигининг йигирма
2. тўққиз йиллигига бағишланган нутқи. //Халқ сўзи №186 сон.2020.
3. Ўзбекистон Президенти Ш.Мирзиёевнинг БМТ Бош Ассамблеясининг 75-сессиясидаги нутқи // <https://president.uz/uz/lists/view/3851>.
4. Ўзбекистон Республикаси Президент Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси.2020 йил 29 декабрь <https://www.youtube.com>
5. Заседание Международного Совета Юнеско, 2015. - <http://www.unesco.org/new/ru/unesco/resources/publica>.
6. Раматов, Ж. С., Баратов, Р. Ў., Кушаков, Ф. А., Валиев, Л. А., & Хасанов, М. Н. (2022). ЖАМИЯТДА СИЁСИЙ ВА ҲУҚУҚИЙ МАДАНИЯТНИ ЮКСАЛТИРИШ МАСАЛАЛАРИ. *PEDAGOGS jurnali*, 19(1), 13-18.
7. Бобошев, З. Н., Ҳасанов, М. Н., & Нуруллаев, Э. А. (2022). АБУ НАСР ФОРОБИЙНИНГ ПЕДАГОГИКА ФАНИНИНГ АСОСЧИСИ СИФАТИДА.
8. Раматов, Ж. (1991). Гипотеза и прогноз в социальном познании (философско-методологический анализ). *Ташкент: Ўзбекистон*.
9. Раматов, Ж. С., Ҳасанов, М. Н., & Шукуов, Ж. Қ. (2022). АБУ НАСР ФОРОБИЙ НИГОҲИДА ИНСОН ҚАДР-ҚИММАТИ ВА ҲУҚУҚЛАРИ МАСАЛАСИ. *Academic research in educational sciences*, 3(TSTU Conference 1), 976-979.
10. Ramatov, J., Inoqov, K., Ismailova, S., & Khudoykulov, S. (2021). Requirements of Education of Young People with Active Citizenship. *Academicia Globe: Inderscience Research*, 2(05), 1-3.
11. Ramatov, J., Rakhmanova, S., & Yunusova, N. S. (2020). Philosophical analysis of socio-economic forecasting of the future. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24(S1), 991-999.

12. Раматов, Ж. С. (2022). ТЕМИР ЙЎЛ ТРАНСПОРТИ ЮКСАЛИШ ПАЛЛАСИДА. *Academic research in educational sciences*, 3(TSTU Conference 1), 12-17.
13. Раматов, Ж. С., Ҳасанов, М., & Назарова, Н. Ж. (2022). МЕДИАМАДАНИЯТ ВА АХБОРОТДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ ИНТЕЛЛЕКТУАЛ ТАЪЛИМ ТИЗИМИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ ЎРНИ. *Academic research in educational sciences*, 3(6), 984-988.
14. Раматов, Ж. С., & Узаков, Б. (2022). ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН ВА МИЛЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИ. *Academic research in educational sciences*, 3(TSTU Conference 1), 834-839.
15. Ramatov, J., & Umarova, R. (2021). Central Asia in IX-XII Centuries: Socio-political Situation, Spiritual and Cultural Development. *Academicia Globe: Inderscience Research*, 2(04), 148-151.
16. Ramatov, J. S., & Khasanov, M. N. (2022). SOCIAL ASPECTS OF PROFESSIONAL QUALITY IMPROVEMENT (ON THE EXAMPLE OF THE RAILWAY SECTOR). *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(6), 969-976.

